

Barnombudsmannens anmälningsskyldighet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst.
Beställningsadress: Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Webbplats: fritzes.se

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remiss

Omslag: Regeringskansliets standard.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2015.

ISBN 978-91-38-24286-5

ISSN 0284-6012

Innehåll

1	Sammanfattning	5
2	Lagtext.....	7
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman	7
2.2	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	9
3	Bakgrund	11
3.1	Inledning.....	11
3.2	Barnombudsmannen	11
3.2.1	Myndighetens kontakter med barn och unga	12
3.3	Behov av översyn och uppdrag till Barnombudsmannen	14
3.4	Barnombudsmannens redovisning av uppdraget	15
4	Gällande rätt.....	17
4.1	FN:s konvention om barnets rättigheter	17
4.2	Anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen	18
4.3	Barnombudsmannens anmälningsskyldighet	21
4.4	Offentlighets- och sekretesslagen.....	24
5	Överväganden och förslag.....	27
5.1	Barnombudsmannens anmälningsskyldighet	27

5.2	Offentlighets- och sekretesslagen	32
6	Ikraftträdande	35
7	Konsekvenser	37
8	Författningskommentar	39
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman.....	39
8.2	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	41

1 Sammanfattning

I promemorian föreslås att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet avseende barn som far illa i lagen (1993:335) om Barnombudsman ändras på så sätt att den blir överensstämmande med anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen (2001:453). Barnombudsmannen har i dag möjlighet men ingen skyldighet att göra en anmälan även i andra fall om det finns särskilda skäl. Det föreslås att den möjligheten upphävs då den blir obehövlig vid ändring av anmälningsskyldigheten. Det föreslås ingen förändring avseende att myndigheten själv kan välja vilka uppgifter som lämnas till socialnämnden i samband med en anmälan.

Bakgrunden till ändringarna är att det funnits ett behov av en översyn av Barnombudsmannens anmälningsskyldighet. Nuvarande lagstiftning har inneburit tillämpningsproblem för myndigheten då Barnombudsmannens anmälningsskyldighet är mer begränsad och svåränvändbar än anmälningsskyldigheten för andra myndigheter och yrkesverksamma vars verksamhet berör barn och ungdomar. Därtill har Barnombudsmannens kontakter med barn och unga ökat genom åren vilket medfört att myndigheten oftare får indikationer som kan föranleda att en anmälan ska göras till socialnämnden.

I promemorian föreslås det vidare att Barnombudsmannen ges möjlighet att lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till tillsynsmyndigheten för socialtjänsten och hälso- och sjukvården, Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Barnombudsmannen träffar många barn och unga i utsatta situationer som exempelvis placerade barn i familjehem, på hem för vård eller boende (HVB), på särskilt ungdomshem eller inom den psykiatriska tvångsvården. I vissa fall kan det finnas ett behov av att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten så att den närmare kan granska och utreda huruvida barnets rättigheter har åsidosatts. Genom att införa en

möjlighet för ombudsmannen att lämna uppgifter av betydelse för IVO:s tillsyn tillförsäkras barnets rättigheter på ett effektivt och mer funktionellt sätt. Lagändringarna är en del i regeringens arbete med att stärka barnets rättigheter. I synnerhet för barn och unga som samhället tagit på sig ett särskilt ansvar att skydda.

Utifrån nuvarande lagstiftning är det inte möjligt att lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet. Mot bakgrund av ovan nämnda ändring föreslås att det även införs en sekretessbrytande bestämmelse för Barnombudsmannen avseende IVO i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2016.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Barnombudsmannen *skall* genast till socialnämnden anmäla om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn *misshandlas i hemmet eller om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Om det finns särskilda skäl får anmälan till socialnämnden göras även i andra fall.*

Ombudsmannen får lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.

7 §¹

Barnombudsmannen *är skyldig att* genast anmäla till socialnämnden om myndigheten i sin verksamhet får kännedom om *eller misstänker att ett barn far illa.*

Myndigheten får lämna
1. socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av *stöd och* skydd,

2. *Inspektionen för vård och omsorg* uppgifter av betydelse för

---

¹ Senaste lydelse 2002:377.

dess tillsyn.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2016.

2.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 33 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.

3 §

Sekretessen enligt 2 § hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden enligt vad som föreskrivs i lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Sekretessen enligt 2 § hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden *eller lämnar uppgift till Inspektionen för vård och omsorg enligt vad som föreskrivs i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 2016.

3 Bakgrund

3.1 Inledning

Barnombudsmannen har uppmärksammat regeringen på behovet av en översyn av myndighetens anmälningsskyldighet med anledning av att myndighetens kontakt med barn och unga har ökat, särskilt med barn i utsatta situationer men även på grund av att nu gällande bestämmelser har medfört vissa tillämpningsproblem hos myndigheten. Därtill finns ett behov av översyn mot bakgrund av en ändring i socialtjänstlagen (2012:776), SoL, som trädde i kraft den 1 januari 2013.

3.2 Barnombudsmannen

Barnombudsmannen bildades 1993 och har enligt lagen (1993:335) om Barnombudsman, till uppgift att företräda barns och ungas rättigheter och intressen mot bakgrund av Sveriges åtagande enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). I myndighetens uppgifter ingår också att driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av barnkonventionen och särskilt uppmärksamma att lagar och andra författningar samt tillämpningen av dem stämmer överens med barnkonventionen. Inom sitt verksamhetsområde ska myndigheten föreslå för regeringen de lagändringar eller andra åtgärder som behövs för att barns och ungas rättigheter och intressen ska tillgodoses. Myndigheten ska också informera, bilda opinion och ta initiativ till lämpliga åtgärder i övrigt. Barnombudsmannen ska företräda barns och ungas intressen i den allmänna debatten samt samla kunskap och sammanställa statistik om barns och ungas levnadsvillkor. Myndigheten ska även följa den

internationella utvecklingen när det gäller barnkonventionens tolkning och tillämpning.

Enligt förordningen (2007:1021) med instruktion för Barnombudsmannen ska myndigheten vid fullgörandet av sina ovan beskrivna uppgifter systematiskt och återkommande följa upp och utvärdera tillämpningen av barnkonventionen i berörda verksamheter hos förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting. Barnombudsmannen ska förmedla och föra en dialog om slutsatser och iakttagelser med de myndigheter och huvudmän som är berörda. Utifrån uppföljningar och utvärderingar ska myndigheten också genomföra insatser som bidrar till att utveckla och sprida kunskap om tillämpningen av barnkonventionen.

Barnombudsmannen har inte till uppgift att ägna sig åt enskilda ärenden och har heller inget tillsynsansvar. Däremot har myndigheten rättsliga befogenheter att begära in uppgifter från förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting om vilka åtgärder som vidtagits i den enskilda verksamheten för att genomföra barns och ungas rättigheter enligt barnkonventionen. Förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting är också skyldiga att på uppmaning komma till överläggningar med ombudsmannen.

Även om Barnombudsmannen inte kan agera i ett enskilt ärende så har myndigheten likt andra verksamheter som arbetar direkt med barn och unga anmälningsskyldighet till socialnämnden. Myndigheten ska genast anmäla till socialnämnden om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn misshandlas i hemmet eller om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Under 2014 anmälde Barnombudsmannen 46 ärenden till socialnämnden och under 2013 anmälde myndigheten 13 ärenden till socialnämnden.²

3.2.1 Myndighetens kontakter med barn och unga

Barnombudsmannen har i uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen mot bakgrund av Sveriges åtagande enligt barnkonventionen. För att som ombudsman kunna ha ett barnperspektiv på en generell nivå krävs djup kunskap om barns och ungas

---

² Barnombudsmannens årsredovisning 2014, s. 3.

situation och behov. Barn och unga är ingen homogen grupp utan flickor och pojkar i olika åldrar. Barn kan ha skilda behov och förutsättningar utifrån erfarenheter, funktionsnedsättning eller tillhörighet till etnisk eller kulturellt grupp. Barn kan även befinna sig i en utsatt situation. Det kan röra sig om barn som söker asyl eller barn som lever i en familj där det förekommer missbruk. Barnombudsmannen måste därför ha en omfattande kunskap om olika perspektiv och livsvillkor. Att nå dessa barn och unga och ge dem möjlighet att komma till tals är mycket viktigt för att deras rättigheter ska bli respekterade. En förutsättning för att Barnombudsmannen ska kunna företräda barns och ungas intressen och bevaka deras rättigheter i samhället är att Barnombudsmannen baserar sin verksamhet på direkta och indirekta kontakter med barn och unga. Barn och unga själva är den mest värdefulla informationskällan. Det samlade informationsmaterialet ger en god bild av barns och ungas levnadsvillkor och tjänar som underlag för Barnombudsmannens arbete. För att Barnombudsmannen ska kunna uttala sig i en fråga och företräda barns och ungas intressen på ett trovärdigt sätt krävs det ett representativt underlag.³ Det är av oerhörd vikt för myndigheten att behålla en hög nivå av trovärdighet, legitimitet och förtroende från den grupp som myndigheten företräder. Om barn och unga tappar förtroendet för Barnombudsmannen kan myndigheten inte utföra sitt arbete som företrädare i många viktiga frågor, särskilt för barn och unga som lever i utsatta situationer och som därmed har svårare att känna tillit.

Sedan Barnombudsmannen bildades har myndighetens kontakter med barn och unga successivt ökat. Många barn och unga vänder sig till myndigheten för att få råd i enskilda ärenden. Att många barn och unga söker sig till Barnombudsmannen är ett tecken på att många känner till myndigheten och dess roll som företrädare för barnets rättigheter. De barn som på eget eller en vuxens initiativ vänder sig till myndigheten kan känna sig utsatta och vet inte var de kan vända sig för att få stöd och hjälp. Barnombudsmannen har då en viktig roll att fylla genom att kunna hänvisa barnet till rätt instans i samhället.⁴

---

³ Prop. 2001/02:96 s. 18.

⁴ Prop. 2001/02:96 s. 19.

Den mesta kontakten som Barnombudsmannen har med barn och unga är dock på myndighetens initiativ. Barnombudsmannen lyssnar regelmässigt på barn och unga med hjälp av en metod utvecklad av myndigheten benämnd *Unga Direkt*. De flesta barn som Barnombudsmannen träffar har levt eller lever i en utsatt situation. Myndigheten träffar exempelvis barn som varit utsatta för våld, barn som är eller har varit placerade utanför det egna hemmet, barn till frihetsberövade föräldrar, barn som är misstänkta för brott och barn som levt eller lever med psykisk ohälsa. Men myndigheten träffar också barn till exempel i skolklasser där barnens olika bakgrunder är okända för Barnombudsmannens medarbetare.

3.3 Behov av översyn och uppdrag till Barnombudsmannen

Redan vid inrättandet av Barnombudsmannen 1993 gjordes bedömningen att myndighetens anmälningsskyldighet skulle bli föremål för översyn. Det konstaterades att utformningen av anmälningsskyldigheten kan behöva prövas på nytt när verksamheten varit i gång en tid. Avsikten var då att Barnombudsmannen skulle få i uppdrag att inom två år utvärdera den praktiska tillämpningen av anmälningsskyldigheten i en rapport till regeringen.⁵

Barnombudsmannen uppmärksammade regeringen på behovet av en översyn med anledning av att kontakten med barn och unga har ökat men även på grund av att myndighetens anmälningsskyldighet medför vissa tillämpningsproblem för myndigheten. Regeringen gav 2011 Barnombudsmannen i uppdrag att utvärdera tillämpningen av anmälningsskyldigheten enligt lagen (1993:335) om Barnombudsman.⁶ Enligt uppdraget skulle myndigheten utvärdera den praktiska tillämpningen av anmälningsskyldigheten samt de åtgärder som behöver vidtas för att myndigheten ska kunna utföra avsedda uppgifter. Barnombudsmannen skulle också om det fanns behov föreslå de lagändringar som bedömdes nödvändiga. Barnombudsmannen redovisade uppdraget 2012.

---

⁵ Prop. 1993/94:107 s. 15.

⁶ Dnr. S2011/5896/FST.

Den 1 januari 2013 ändrades bestämmelsen i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2012:776), SoL, som reglerar anmälningsskyldigheten för övriga myndigheter och yrkesverksamma som arbetar med barn och unga. Ändringen syftade till att tydliggöra när en anmälan ska göras till socialnämnden.

3.4 Barnombudsmannens redovisning av uppdraget

I sin redovisning av uppdraget gjorde Barnombudsmannen bedömningen att det inte fanns någon anledning till att myndighetens anmälningsskyldighet skulle skilja sig från anmälningsskyldigheten i SoL enligt den då gällande lydelsen. Den 1 januari 2013 ändrades anmälningsskyldigheten i SoL och Barnombudsmannen menar att samma kriterier för anmälningsskyldigheten som gäller enligt SoL även bör gälla för Barnombudsmannens anmälningsskyldighet.

I den nuvarande regleringen för Barnombudsmannen finns ett krav på att myndigheten ska göra en bedömning av barnets behov av skydd som är nästintill omöjlig att göra för andra än socialnämnden. Det är viktigt att myndigheter som har anmälningsskyldighet behandlar information om att ett barn riskerar att fara illa på ett likvärdigt sätt. Barnombudsmannen ser inga risker avseende förtroendet för myndigheten. Myndighetens uppfattning är att barn och unga som varit i kontakt med Barnombudsmannen och som på ett eller annat sätt far illa snarare förväntar sig att Barnombudsmannen ska göra en anmälan eller på annat sätt hjälpa barnet.

När det gäller avsaknaden av uppgiftsskyldighet för myndigheten gör Barnombudsmannen bedömningen att det i denna del inte ska göras någon ändring. Med hänsyn till myndighetens särskilda karaktär som företrädare för barn och unga måste barn som vänder sig till Barnombudsmannen kunna känna förtroende för ombudsmannen och förlita sig på att inga uppgifter som är känsliga eller skadliga för barnet lämnas ut av myndigheten. Det kan till exempel röra sig om uppgiftslämnarens namn när barnet själv är uppgiftslämnare och berättar om sin hemsituation.

I redovisningen föreslår även Barnombudsmannen att det bör införas en möjlighet, men ingen skyldighet, för myndigheten att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten för socialtjänsten och hälso- och sjukvården, Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Anledningen till det är att Barnombudsmannen bland annat vill kunna uppmärksamma IVO på missförhållanden inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens verksamhetsområden. Det kan exempelvis röra sig om situationer när ett barn inte är placerat av samma kommun som den kommun där ett familjehem, hem för vård eller boende (HVB) eller särskilt ungdomshem där barnet vistas är beläget, barnet inte själv vet vilken kommun som placerat honom eller henne, barnet upplever att socialsekreteraren inte agerar på barnets begäran om hjälp eller att myndigheten gör egna iakttagelser som bör föranleda en tillsyn.

4 Gällande rätt

4.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

Sverige har genom att 1990 ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) förbundet sig att leva upp till konventionens bestämmelser som slår fast att barn är egna individer med särskilda rättigheter och att barndomen har ett värde i sig själv. Barnkonventionen innehåller medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Konventionen innehåller fyra grundläggande principer i artiklarna 2–3, 6 och 12. Artikel 2 är icke-diskrimineringsprincipen som innebär att alla barn inom en konventionsstat har lika värde och samma rättigheter utan åtskillnad av något slag. Enligt artikel 3 ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Artikel 6 slår fast alla barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikel 12 stadgar att alla barn har en absolut rätt att höras i alla frågor som rör barnet. De fyra grundläggande principerna har en egen självständig betydelse och samtidigt ska konventionens samtliga artiklar alltid läsas i ljuset av de grundläggande principerna.

Enligt artikel 19 i barnkonventionen har alla barn rätt till skydd och att känna sig trygga. Konventionsstaten ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt och psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. Vidare slås det fast i bestämmelsen att skyddsåtgärder bör, på det sätt som är lämpligt, innefatta effektiva förfaranden för såväl upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om

barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och för identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

I december 2010 godkände riksdagen den av förra regeringen föreslagna Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige⁷ som är ett av regeringens viktigaste verktyg i arbetet med barnrättspolitik. Den vänder sig till riksdag, regering, myndigheter, landsting och kommuner. Strategin syftar till att stärka barnets rättigheter och innehåller nio principer. Bland annat ska all lagstiftning som rör barn utformas i överensstämmelse med barnkonventionen, barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang samt aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan.

4.2 Anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen

Socialnämnden ska verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden, bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och ungdomar far illa och att barn och ungdomar får det skydd och stöd som de behöver (5 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453], SoL). För att socialtjänsten ska kunna fullgöra sin uppgift att förebygga, erbjuda stödinsatser eller vidta åtgärder till barns skydd behöver socialnämnden få kännedom om barn som far illa eller misstänks fara illa.

Anmälan ska göras när det finns vetskap eller misstanke om att ett barn far illa. Det kan exempelvis röra sig om misshandel, sexuella övergrepp, omsorgssvikt, barn som bevittnar eller upplever våld, hedersrelaterat våld och förtryck, kränkningar, vanvård, sexuell exploatering, könsstypning av flickor eller social utsatthet.⁸

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till socialnämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av

---

⁷ Prop. 2009/10:232.

⁸ Socialstyrelsen, Barn som far illa eller riskerar att fara illa, s. 33-40.

socialnämnden (11 kap. 1 § SoL). När en anmälan rör barn eller unga ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet är i behov av omedelbart skydd. Beslutet att inleda eller inte inleda en utredning om ett barns behov av skydd eller stöd ska, om det inte finns synnerliga skäl, fattas inom 14 dagar efter det att anmälan har kommit in (11 kap. 1 a § SoL). Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid (11 kap. 2 § SoL).

Allmänheten, myndigheter och yrkesverksamma som inte omfattas av någon anmälningsskyldighet uppmanas också att anmäla missförhållanden till socialnämnden. Var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla detta till socialnämnden (14 kap. 1 c § SoL).

Vissa myndigheter och yrkesverksamma har en skyldighet att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Skyldigheten avser myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom, andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Skyldigheten gäller även de som är anställda inom nämnda myndigheter samt de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område. Även de som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att göra en anmälan om de får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet (14 kap. 1 § SoL). Både offentliga och privata verksamheter omfattas.

Myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som har anmälningsskyldighet har också en uppgiftsskyldighet som innebär att de är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd (14 kap. 1 § tredje stycket SoL). Anmälningsskyldigheten är ett mycket viktigt verktyg för att upptäcka barn och unga som behöver skydd och stöd. Det är särskilt viktigt avseende barn och

familjer som är i allra störst behov av insatser men som av olika skäl inte själva söker hjälp eller drar sig undan myndigheter.⁹

De myndigheter och yrkesverksamma som har anmälningsskyldighet och därtill uppgiftsskyldighet bedriver verksamhet som innebär att de kommer i kontakt med barn och unga och deras förhållanden på ett sådant sätt att de kan få indikationer om ett barn far illa. Däremot har vissa verksamheter som har en särskild förtroendeställning gentemot allmänheten undantagits från anmälningsskyldigheten. Det bör så långt som möjligt säkerställas att socialnämnden får kännedom om när barn far illa utan att arbetssituationen äventyras för yrkesgrupper som intar en särskild förtroendeställning mot allmänheten som exempelvis advokater och präster. Utanför anmälningsskyldigheten faller även ideella verksamheter som BRIS och Rädda Barnen. Barn och unga som vänder sig till ideella organisationer för att få råd och stöd tar sannolikt ofta för givet att uppgifter som han eller hon lämnar inte förs vidare till olika myndigheter.¹⁰ Däremot är det viktigt att ideella organisationer som ovan nämnda har rutiner för hur de kan vägleda ett barn som har behov av stöd eller skydd så barnet kan komma i kontakt med berörda myndigheter. Läkare och psykologer som är anställda i ideella organisationer när de utövar sitt yrke i organisationens verksamhet undantas dock inte från anmälningsskyldigheten.¹¹

Olika undersökningar har visat att det är många barn och särskilt förskolebarn som misstänkts fara illa som inte kommer till socialnämndens kännedom.¹² Det har därför funnits ett behov av klagande avseende när anmälan bör och ska göras. Ordalydelsen i 14 kap. 1 § SoL ändrades därför den 1 januari 2013. Tidigare stadgades att var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden bör ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden. För anmälningsskyldiga stadgades att de var skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Lydelsen innebar att om det inte fanns skäl för socialnämnden att vidta någon åtgärd fanns heller ingen

---

⁹ Prop. 2012/13:10 s. 45.

¹⁰ Prop. 1996/97:124 s. 106 f.

¹¹ Prop. 2012/13:10 s. 44.

¹² SOU 2009:68 s. 256.

skyldighet att anmäla. Anmälaren förutsattes därmed ha kännedom om socialnämndens ansvar och förväntade bedömning i den aktuella situationen. Det fanns tidigare en stor osäkerhet om när anmälningsskyldigheten inträdde. Formuleringen ändrades både för allmänheten och anmälningsskyldiga till att anmälan bör respektive ska göras vid kännedom om eller misstanke om att ett barn far illa. Den förändrade ordalydelsen var inte tänkt att vare sig begränsa eller utvidga gruppen barn och unga vars levnadsförhållanden som anmäls utan tanken var att tydliggöra och underlätta för anmälaren att avgöra när anmälan bör respektive ska göras. Den nya ordalydelsen i 14 kap. 1 § SoL förutsätter inte någon förkunskap om socialtjänstens arbete och anmälaren behöver inte sätta sig in om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd.¹³

Även bestämmelsen avseende uppgiftsskyldigheten ändrades den 1 januari 2013. Enligt tidigare lydelse skulle anmälningsskyldiga vara skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd. Efter ändringen avser uppgiftsskyldigheten uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen av ett barns behov av *stöd* och skydd. Formuleringen tydliggör att uppgifterna både avser insatser med tvång och frivilliga insatser samt är överensstämmande med begreppet som i dag används för utredningar om ett barns behov av stöd och skydd.¹⁴

4.3 Barnombudsmannens anmälningsskyldighet

Anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § SoL gäller inte för myndigheten Barnombudsmannen. I 14 kap. 1 § fjärde stycket SoL finns en hänvisning till 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman. Det har där införts en särreglering. Enligt 7 § första stycket lagen om Barnombudsman ska Barnombudsmannen genast anmäla till socialnämnden om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn misshandlas i hemmet eller om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Med misshandel avses både fysisk och psykisk misshandel.¹⁵

---

¹³ Prop. 2012/13:10 s. 46 f.

¹⁴ Prop. 2012/13:10 s. 48.

¹⁵ Prop. 1989/90:28 s. 132.

Barnombudsmannens anmälningsskyldighet skiljer sig från anmälningsskyldigheten i SoL som stadgar att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Skyldigheten att göra en anmälan förutsätter inte att det är klarlagt att socialnämnden behöver ingripa. Även uppgifter som är svårbedömda eller obekräftade ska anmälas om de tyder på att ett barn kan vara i behov av stöd eller hjälp. Avsikten är att uppgifterna ska utredas och bedömas av socialnämnden och inte av uppgiftslämnaren. För att Barnombudsmannen ska vara skyldig att göra en anmälan krävs det en ganska hög grad av sannolikhet för att det behövs åtgärder från socialnämndens sida. Utifrån den information som Barnombudsmannen har fått del av krävs det att det *måste antas* att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Enligt anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL ställs inte lika höga krav på att behov av åtgärder ska bedömas föreligga. Barnombudsmannen har därmed getts ett större utrymme för egen bedömning i jämförelse med andra verksamheter som arbetar med barn och unga.¹⁶

Bakgrunden till särregleringen var från början, när Barnombudsmannen inrättades 1993, att myndigheten inte skulle handlägga enskilda ärenden. Barnombudsmannens uppgift är att bevaka frågor som rör barn och ungas rättigheter och intressen. Avsikten var inte att myndighetens verksamhet skulle beröra enskilda barn och ungdomar utan istället arbeta övergripande på strukturell nivå med barn- och ungdomsfrågor. Anmälningsskyldigheten enligt SoL var tänkt för yrkesverksamma personer som handlägger enskilda ärenden snarare än myndigheter som arbetar strukturellt med frågor som rör barn och unga.

Det ansågs dock finnas behov av en viss anmälningsskyldighet även om den inte skulle vara lika vidsträckt som i SoL. Anledningen till detta var att det ansågs finnas en risk för att förtroendet för Barnombudsmannen skulle kunna skadas. Det ansågs då finnas en risk för att en anmälningsskyldighet skulle kunna motverka Barnombudsmannens möjligheter att få tillgång till den information som barn och unga vill lämna till myndigheten. För det fall uppgifterna används på ett sätt som barnet inte räknat med finns en

---

¹⁶ Prop. 1993/94:107 s. 14.

risk att en del av förtroendet för Barnombudsmannen går förlorat. Eftersom det befarades att barn och unga som väljer att vända sig till myndigheten istället för en annan myndighet skulle kunna gå miste om stöd- och hjälpinsatser som de är i behov av, ansågs det ändå finnas ett behov av anmälningsskyldighet i myndighetens verksamhet.¹⁷ Konklusionen blev att en särskild reglering skulle införas för Barnombudsmannen. Enligt denna får Barnombudsmannen göra en anmälan till socialnämnden även i andra fall om det finns särskilda skäl (7 § första stycket lagen om Barnombudsman). I tidigare förarbeten har nämnts att det kan gälla till exempel vissa situationer som avses i regleringen av anmälningsskyldigheten i SoL och som inte omfattas av Barnombudsmannens anmälningsskyldighet. Viktigt att understryka är dock att Barnombudsmannen i dessa fall inte har en skyldighet utan en möjlighet att anmäla till socialnämnden.

När det gäller att lämna uppgifter till socialnämnden får ombudsmannen lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd (7 § andra stycket lagen om Barnombudsman). Det innebär att myndigheten till skillnad från andra verksamheter som arbetar med barn och unga inte har uppgiftsskyldighet till socialnämnden. Myndigheten är oförhindrad att lämna uppgifter till socialnämnden både när anmälningsskyldighet föreligger och i de fall ingen skyldighet föreligger men myndigheten ändå gör bedömningen att det föreligger särskilda skäl för anmälan. Även om Barnombudsmannen inte har någon uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden har myndigheten naturligtvis skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsskyldigheten omfattar.¹⁸

Barnombudsmannens anmälningsskyldighet skiljer sig även från anmälningsskyldigheten som föreskrivs i SoL på så vis att den inte gäller anställda på Barnombudsmannen, utan själva myndigheten. Skälet till detta är den särskilda karaktär av personligt ombudsmannainstitut som Barnombudsmannen utgör. En anställd på Barnombudsmannen som får ta del av en uppgift som kan innebära att en anmälan ska göras till socialnämnden ska således rapportera det till ombudsmannen som i sin tur får avgöra om en anmälan ska

---

¹⁷ Prop. 1993/94:107 s. 13 f.

¹⁸ Prop. 1993/94:107 s. 14 f.

upprättas och skickas till socialnämnden.¹⁹ Beslut att göra anmälningar till socialnämnden kan liksom annan beslutanderätt delegeras inom myndigheten för det fall ombudsmannen inte har möjlighet att fatta beslut. De föreskrifter som behövs om delegering av beslutanderätten inom myndigheten och om handläggning av ärenden ska anges i myndighetens arbetsordning enligt 4 § myndighetsförordningen (2007:515). Arbetsordningen beslutas av myndighetens ledning. Myndighetens ledning är myndighetschefen som är densamme som ombudsmannen enligt 2–3 §§ förordningen (2007:1021) med instruktion för Barnombudsmannen.

Barnombudsmannen får även i vissa fall lämna uppgifter till Åklagarmyndigheten eller Polismyndigheten när det finns misstanke om vissa begångna brott mot unga (10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], OSL). Myndigheten har dock ingen skyldighet att göra en polisanmälan. Barnombudsmannens möjligheter att göra en polisanmälan faller utanför denna promemorias innehåll.

4.4 Offentlighets- och sekretesslagen

Sekretess gäller i Barnombudsmannens verksamhet enligt lagen om Barnombudsman för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (33 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], OSL). Det råder ett omvänt skaderekvisit i Barnombudsmannens verksamhet och det innebär att uppgifter om enskilda personer är sekretessbelagda och får lämnas ut endast om det står klart att den enskilde inte lider skada. När det gäller uppgifter om enskilda personer i Barnombudsmannens verksamhet finns således en presumtion för sekretess. Barnombudsmannen har lika stark sekretess avseende uppgifter om enskilda personer som socialtjänsten har. Sekretessen gäller ombudsmannen och samtliga medarbetare på Barnombudsmannen.

---

¹⁹ Prop. 1993/94:107 s. 15.

Sekretessen hindrar dock inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgifter till socialnämnden (33 kap. 3 § OSL).

I 10 kap. 27 § OSL finns den så kallade generalklausulen som innebär att en sekretessbelagd uppgift får lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Generalklausulen gäller dock inte inom socialtjänsten. Precis som för socialtjänsten har Barnombudsmannens verksamhet undantagits från generalklausulens tillämpningsområde (10 kap. 27 § andra stycket OSL). För att inte riskera att en del av förtroendet för Barnombudsmannen går förlorat har det ansetts motiverat att undanta myndighetens verksamhet från generalklausulens tillämpningsområde. Myndighetens behov av att lämna sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter anses tillgodosett genom anmälningskyldigheten och möjligheten att lämna uppgifter till socialnämnden samt möjligheten att i vissa fall göra en polisanmälan.²⁰

Det är i dag inte möjligt för Barnombudsmannen att lämna uppgifter om enskilda till tillsynsmyndigheter på grund av presumptionen för sekretess och det faktum att Barnombudsmannen är undantagen från generalklausulen i OSL.

---

²⁰ Prop. 1993/94:107 s. 16.

5 Överväganden och förslag

5.1 Barnombudsmannens anmälningsskyldighet

Förslag: Barnombudsmannen ska vara skyldig att genast anmäla till socialnämnden om myndigheten i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Möjligheten för Barnombudsmannen att göra en anmälan även i andra fall om det finns särskilda skäl upphävs.

Myndigheten får lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd och lämna Inspektionen för vård och omsorg uppgifter av betydelse för dess tillsyn.

Skälen för förslaget

Det är nu mer än 20 år sedan Barnombudsmannen inrättades i Sverige 1993. Under denna tid har myndighetens anmälningsskyldighet inte ändrats. Vid inrättandet av myndigheten så aviserades det att utformningen av anmälningsskyldigheten kunde behöva prövas på nytt när verksamheten varit igång en tid. Från början var meningen att myndigheten redan efter två år skulle få i uppdrag att utvärdera den praktiska tillämpningen. Myndighetens verksamhet har sedan inrättandet utvecklats och successivt har myndighetens kontakter med barn och unga ökat genom åren till att i dag utgöra den viktigaste delen i myndighetens arbete. Det är genom barns och ungas röster som Barnombudsmannen får den viktigaste informationen för att kunna företräda barn och ungas rättigheter och intressen. Barnombudsmannen lyssnar regelbundet på barn och unga och särskilt barn och unga i utsatta livssituationer. En del av dessa barn och unga befinner sig i mer eller mindre slutna mil-

jöer som exempelvis på särskilda ungdomshem, i arrest och häkte eller inom den psykiatriska tvångsvården. Eftersom kontakterna med barn och unga har ökat finns även ett ökat behov av mer ändamålsenlig lagstiftning och välfungerande rutiner för att underlätta Barnombudsmannens arbete.

Myndigheten har identifierat vissa tillämpningsproblem med nuvarande lagstiftning som utgör ett onödigt hinder i myndighetens verksamhet. Enligt nuvarande ordalydelse i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman så krävs det att ombudsmannen får kännedom om att ett barn misshandlas i hemmet eller om det i annat fall *måste antas* att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd för att anmälningsskyldigheten ska inträda. Enligt förarbetena innebär det att det krävs en ganska hög grad av sannolikhet för att det behövs åtgärder från socialnämndens sida för att Barnombudsmannen ska kunna göra en anmälan till socialnämnden. Vid en jämförelse med ordalydelsen i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, som stadgar att övriga myndigheter vars verksamhet berör barn och unga har en skyldighet att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa kan det konstateras att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet är mer begränsad och svårare användbar. Innan anmälan görs måste Barnombudsmannen göra flera överväganden. Myndigheten måste vid varje prövning av ett eventuellt anmälningsärende göra en bedömning av om uppgifterna är sådana att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Därtill krävs också en värdering av de uppgifter som kommit till Barnombudsmannens kännedom trots att myndigheten sällan kan eller för den delen bör värdera sanningshalten i de uppgifter som myndigheten fått del av. En sådan bedömning är närmast omöjlig att göra för någon annan aktör än socialnämnden. Barnombudsmannen har inte i uppdrag att handlägga enskilda ärenden. Det är socialtjänstens uppgift att bedöma uppgifterna och vad dessa kan medföra för åtgärder. Barnombudsmannen har också uttryckt en farhåga för att socialtjänsten kan värdera en anmälan från myndigheten annorlunda än anmälningar från andra uppgiftslämnare. Formuleringen *måste antas* i 7 § lagen om Barnombudsman kan föranleda mottagande socialnämnd att tro att Barnombudsmannen är av den uppfattningen att en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL bör inledas. Det får inte råda några som helst tvivel om

att det alltid är socialtjänstens ansvar att utreda omständigheterna och bedöma om en utredning ska inledas i det enskilda fallet. Den nya ordalydelsen i 14 kap. 1 § SoL som reglerar anmälningsskyldigheten för övriga myndigheter vars verksamhet berör barn och unga förutsätter inga förkunskaper om socialtjänstens arbete och anmälaren behöver således inte sätta sig in i om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Det var också tanken med lagändringen den 1 januari 2013 att tydliggöra och underlätta för anmälaren att avgöra när en anmälan bör respektive ska göras.

Bakgrunden till att Barnombudsmannen gavs en begränsad anmälningsskyldighet var att myndigheten var tänkt att arbeta övergripande på strukturell nivå med barn- och ungdomsfrågor snarare än direkt med enskilda barn eftersom myndigheten inte handlägger enskilda ärenden. Det ansågs dock finnas ett behov av en viss anmälningsskyldighet som dock inte skulle vara lika vidsträckt som anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen. Anledningen till att den inte skulle vara lika vidsträckt var att det ansågs finnas en risk för att förtroendet för Barnombudsmannen skulle skadas och att det i sin tur skulle kunna förorsaka att myndigheten inte skulle få tillgång till viktig information från barn och unga. Så har inte fallet blivit utan snarare tvärtom. Dessutom har antalet kontakter med barn och unga i utsatta situationer ökat vilket medför att myndigheten oftare ställs inför olika situationer som kan föranleda en anmälan till socialnämnden. Myndighetens anmälningsskyldighet är en viktig del av förtroendet för Barnombudsmannen. De flesta barn och unga som anförtror myndigheten uppgifter om en svår situation och som väljer att inte vara anonyma vill att Barnombudsmannen ska göra något för att hjälpa dem både när det gäller vägledning och behovet av skydd.

Anmälningsskyldigheten enligt SoL gäller för myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som kommer i kontakt med barn och ungdomar och deras förhållanden på ett sådant sätt att de kan få indikationer om att ett barn far illa.²¹ Barnombudsmannen är i dag också en sådan myndighet som kan få indikationer om att ett barn eller en ungdom far illa.

Sammantaget kan konstateras att det numera inte finns någon anledning till att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet ska

---

²¹ Prop. 2012/13:10 s. 44.

skilja sig från övriga myndigheters skyldighet att anmäla till socialnämnden. Lagstiftningen avseende anmälningsskyldighet blir efter föreslagen ändring mer överensstämmande med SoL och lättare att tillämpa för myndigheten. Det är dock viktigt att Barnombudsmannen har tydliga arbetsrutiner som är väl kända bland myndighetens medarbetare för att säkerställa hanteringen av anmälningsskyldigheten. Det är vidare av stor vikt att vid myndighetens alla kontakter med barn och unga vara nogsam med att förklara vad anmälningsskyldigheten innebär på ett anpassat sätt utifrån barnets eller den unges ålder och förutsättningar samt berätta att han eller hon alltid kan välja att vara anonym. För att tydliggöra att det är myndigheten och inte myndighetens anställda som har anmälningsskyldighet till socialnämnden så föreslås det att *ombudsmannen* ersätts med *myndigheten*.

Barnombudsmannen har i dag en möjlighet enligt 7 § lagen om Barnombudsman att göra en anmälan även i andra fall om det finns särskilda skäl. I förarbetena har nämnts att det skulle kunna bli aktuellt i vissa situationer som avses i regleringen i SoL och som inte omfattas av anmälningsskyldigheten i lagen om Barnombudsman. Vid en ändring av Barnombudsmannens anmälningsskyldighet blir myndighetens möjlighet att göra en anmälan även i andra fall om det finns särskilda skäl obehövlig och bör därför upphävas.

Till skillnad från myndigheter som har anmälningsskyldighet enligt 14 kap. 1 § SoL har Barnombudsmannen ingen uppgiftsskyldighet till socialnämnden. Ombudsmannen får lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd. Myndigheten är dock skyldig att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsskyldigheten omfattar. Det föreslås i den delen ingen ändring utan Barnombudsmannen bör alltjämt kunna avgöra vilka uppgifter som ska delges socialnämnden vid en anmälan så länge uppgifterna är tillräckligt konkreta för att kunna utgöra grund för en anmälan. Om Barnombudsmannen ålades en uppgiftsskyldighet avseende samtliga uppgifter i ett ärende finns det stor risk för att förtroendet för myndigheten skulle kunna skadas. Med hänsyn till myndighetens särskilda karaktär som företrädare för barn och unga måste barn som vänder sig till Barnombudsmannen kunna känna förtroende för Barnombudsmannen och förlita sig på att inte uppgifter som är känsliga eller direkt skadliga för barnet lämnas ut av myndigheten som till

exempel uppgiftslämnarens namn när barnet själv är uppgiftslämnare och berättat om sin hemsituation. Mot en sådan lösning talar att övriga verksamheter som har anmälningsskyldighet till socialnämnden även har uppgiftsskyldighet. Mot bakgrund av ovan nämnda skäl får dock barnets behov av skydd och myndighetens förtroende anses väga tyngre.

I nuvarande lydelse i 7 § andra stycket lagen om Barnombudsman anges att ombudsmannen får lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen av ett barns behov av *skydd*. I likhet med vad som gäller enligt SoL föreslås att även uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av *stöd* får lämnas. Detta eftersom skydd antyder att tvångsomhändertagande skulle kunna komma ifråga medan stöd har kommit att förknippas med enbart frivilliga insatser. Det är därutöver en anpassning till den formulering som används för utredningar om ett barns behov av stöd eller skydd.²² Även här föreslås att *ombudsmannen* ersätts med *myndigheten* för att tydliggöra att det är myndigheten som har anmälningsskyldighet.

Barnombudsmannen har i sin utvärdering av myndighetens anmälningsskyldighet föreslagit att det bör införas en möjlighet för Barnombudsmannen att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten för hälso- och sjukvården och socialtjänsten, Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Mot bakgrund av att Barnombudsmannens kontakter med barn och unga och särskilt barn i utsatta situationer har ökat finns ett behov av att kunna lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till tillsynsmyndigheten IVO. Det är i dag inte möjligt utan hindras av myndighetens sekretess. Barnombudsmannen gör bedömningen att när det exempelvis rör barn som redan är placerade på särskilda ungdomshem, hem för vård eller boende (HVB) eller i familjehem samt barn inom den psykiatriska tvångsvården så är det inte alltid ändamålsenligt att endast anmäla till socialnämnden. Det kan exempelvis förhålla sig så att barnet är placerat av en annan kommun än den kommun där institutionen eller familjehemmet är beläget eller att barnet upplever att socialsekreteraren inte agerar på barnets begäran om hjälp. Det kan också vara så att Barnombudsmannen gör egna iakttagelser som borde föranleda en tillsyn. Den av Barnombudsmannen föreslagna lagändringen utvid-

---

²² Prop. 2012/113:10 s. 48.

gar Barnombudsmannens möjligheter att uppmärksamma strukturella brister genom att kunna lämna uppgifter till IVO. Sammantaget väger argumentet att på ett effektivt sätt tillvarata barnets rättigheter och intressen tungt och det föreslås därför att myndigheten ska få lämna IVO uppgifter av betydelse för tillsyn. Tidig upptäckt av fel och brister är en förutsättning för god omvårdnad om barn och unga som samhället tagit på sig ett särskilt ansvar att skydda. Lagförslaget är en del av regeringens arbete med att stärka barnets rättigheter.

5.2 Offentlighets- och sekretesslagen

Förslag: Sekretess hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden eller lämnar uppgift till Inspektionen för vård och omsorg enligt vad som föreskrivs i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Skälen för förslaget

I Barnombudsmannens verksamhet gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (33 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], OSL). På grund av den starka sekretessen som gäller avseende uppgifter om enskildas personliga förhållanden samt att generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL inte gäller för Barnombudsmannen är myndigheten enligt nuvarande lagstiftning förhindrad att lämna uppgifter till exempelvis en tillsynsmyndighet. Sekretessen hindrar dock inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden (33 kap. 3 § OSL). Sekretess gäller mellan myndigheter. En uppgift som är sekretessbelagd enligt OSL får inte röjas för enskilda eller för andra myndigheter om inte annat anges i OSL eller i lag eller förordning som OSL hänvisar till (8 kap. 1 § OSL). Mot bakgrund av förslaget att Barnombudsmannen ska ges möjlighet att även lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till tillsynsmyndigheten IVO måste det därför införas en sekretessbrytande bestämmelse även gentemot IVO. Det

föreslås därför att Barnombudsmannen utan hinder av sekretess får lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till IVO.

Sekretessen kommer att överföras mellan myndigheterna Barnombudsmannen och IVO. Får en myndighet i verksamhet som avser tillsyn från en annan myndighet en sekretessbelagd uppgift blir sekretessbestämmelsen tillämplig hos den mottagande myndigheten (11 kap. 1 § OSL). Det innebär att sekretessen alltså kommer att gälla för sekretessbelagda uppgifter som lämnas från Barnombudsmannen till IVO.

6 Ikraftträdande

Förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2016.

Ändringarna i lagen (1993:335) om Barnombudsman och i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) föreslås träda i kraft den 1 april 2016.

7 Konsekvenser

I detta avsnitt redovisas konsekvenserna av förslagen. I promemorian föreslås att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet ändras så att den blir överensstämmande med anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen (2001:453) med skillnaden att Barnombudsmannen alltså inte ska åläggas en uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden. Det föreslås också att Barnombudsmannen ges möjlighet att lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till tillsynsmyndigheten Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Som en konsekvens av lagändringen införs en sekretessbrytande bestämmelse gentemot IVO i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

När det gäller Barnombudsmannens anmälningsskyldighet så tillförs inga nya uppgifter till Barnombudsmannen eller socialnämnden. Lagändringen kommer att medföra att lagstiftningen blir enklare att tillämpa för Barnombudsmannen. Ändringen bedöms inte innebära att antalet anmälningar till socialnämnden kommer att öka. De ärenden som Barnombudsmannen enligt nuvarande lagstiftning inte är skyldig att anmäla kan i dag anmälas om det föreligger särskilda skäl.

Förslaget om att Barnombudsmannen ges möjlighet att lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till IVO medför att en ny uppgift tillförs Barnombudsmannen. Bedömningen är att den nya uppgiften inte kommer att påverka myndighetens arbetsbelastning nämnvärt. Redan i dag anmäls vissa av dessa fall till socialnämnden. Det handlar således om att uppgifter i dessa fall kommer att lämnas till ytterligare en mottagare. Därutöver tillkommer ett litet antal fall där myndigheten saknar uppgift om enskilda barns situation men uppgifterna är sådana att de föranleder ett överlämnande till IVO. Förslaget medför heller inga konsekvenser för IVO:s verksamhet. IVO är ansvarig för tillsynen över socialtjänsten och hälso- och

sjukvården i Sverige. IVO hanterar klagomål och fattar redan i dag beslut om tillsyn delvis utifrån de uppgifter som inkommer till myndigheten.

Sammanfattningsvis görs bedömningen att de eventuella kostnader som förslagen kan innebära är av obetydlig omfattning och att möjliga kostnadsökningar för Barnombudsmannen och IVO ryms inom nuvarande ramar.

Ett genomförande av förslagen kommer att medföra att barnets rättigheter stärks på så sätt att fel och brister i omvårdnad av barn och unga kan upptäckas och åtgärdas tidigare. Genom förslagen kan barnets rätt till trygghet och skydd tillgodoses mer effektivt.

Förslagen medför inte några konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman

7 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.1.

Första stycket första meningen motsvarar i huvudsak 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Rekvisitet "misshandlas i hemmet eller om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd" har ersatts med rekvisitet "misstänker att ett barn far illa". Förändringen syftar till att tydliggöra när anmälan ska göras. Genom den föreslagna formuleringen behöver Barnombudsmannen inte sätta sig in i om det måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd utan kan utgå från de uppgifter som kommit till myndighetens kännedom om att ett barn far illa eller misstänks fara illa. Vad som innefattas i begreppet "far illa" varierar av naturliga skäl beroende på barnets ålder och förhållandena i övrigt. Liksom tidigare gäller bestämmelsen inte anställda hos Barnombudsmannen utan myndigheten. För att tydliggöra det har "ombudsmannen" ersatts med "myndigheten" (prop. 1993/94:107 s. 18).

Med den föreskrivna anmälningsskyldigheten i första stycket följer en skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden om det förhållande anmälningsskyldigheten omfattar (se Lagrådets yttrande i prop. 1981/82:8 s. 118).

Första stycket andra meningen upphävs. Eftersom myndigheten enligt den nya lydelsen om anmälningsskyldighet inte behöver ta ställning till om det måste antas att socialnämnden behöver ingripa behövs inte bestämmelsen om särskilda skäl för när anmälan i andra fall behöver göras.

Andra stycket första punkten motsvarar delvis nu gällande andra stycket. Även här har "ombudsmannen" ersatts med "myndigheten". Innebörden av ändringen i första punkten är att möjligheten att lämna uppgifter, förutom uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen av ett barns behov av skydd, även avser uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen av ett barns behov av stöd. Det motsvarar därmed samma begrepp som används vid utredningar enligt 11 kap. 2 § socialtjänstlagen.

En liknande bestämmelse för myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma finns i 14 kap. 1 § tredje stycket socialtjänstlagen. Enligt sistnämnda bestämmelse finns det dock en skyldighet att lämna uppgifter. Med hänsyn till den särskilda karaktär som företrädare för barn och unga som Barnombudsmannen har, måste barn och unga som vänder sig till myndigheten kunna känna förtroende och förlita sig på att uppgifter som kan vara känsliga eller rent av skadliga för barnet inte lämnas ut. Som exempel kan nämnas uppgift om barnets namn när det är barnet som är uppgiftlämnare. Barnombudsmannen ska därför inte omfattas av samma krav på uppgiftsskyldighet som gäller för myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma enligt socialtjänstlagen. Liksom vad som nu gäller stadgas därför att myndigheten får lämna uppgifter.

I *andra stycket andra punkten* införs en möjlighet att lämna uppgifter till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) av betydelse för dess tillsyn. Barnombudsmannen har ett behov av att kunna kontakta IVO när myndigheten får kännedom om förhållanden som kan leda till att IVO behöver utöva tillsyn exempelvis rörande uppgifter om brister inom den psykiatriska tvångsvården eller en socialnämnds handläggning av en utredning om ett barns behov av stöd och skydd. Liksom vad som gäller för uppgifter till socialnämnden stadgas därför i andra punkten att myndigheten får lämna uppgifter till IVO. En sekretessbrytande bestämmelse motsvarande vad som gäller när Barnombudsmannen lämnar uppgift till socialnämnden införs i 33 kap. 3 § OSL.

8.2 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

33 kap.

3 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.2.

Enligt den nya bestämmelsen i 7 § andra stycket andra punkten lagen (1993:335) om Barnombudsman får myndigheten lämna Inspektionen för vård och omsorg (IVO) uppgifter av betydelse för dess tillsyn. Ändringen i 33 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen innebär att myndigheten får lämna uppgifter till IVO utan hinder av sekretessen enligt 2 § samma kapitel. Enligt 2 § gäller sekretess i verksamhet enligt lagen om Barnombudsman för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Ändringen i 3 § är således en begränsning av sekretessen enligt 2 §.

Departementsserien 2015

Kronologisk förteckning

---

1. Galdenärens möjligheter att överklaga utmättningsbeslut. Ju.
2. Värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument. Fi.
3. Trossamfundens sociala insatser. En preliminär undersökning. S.
4. Brottmålsprocessen – en konsekvensanalys. Ju.
5. Uppbörd av böter. Ju.
6. En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna. S.
7. Rätten till försvarare, m.m. Ju.
8. Ytterligare en månad inom föräldrapenningen reserveras för vardera föräldern. S.
9. Ett reformerat bilstöd. S.
10. Återlämnande av olagligt utförda kulturföremål. Ku.
11. Res lätt med biljett. N.
12. Missbruk av svenska pass. Omfattning och åtgärdsförslag. Ju.
13. Ändringar i lagen om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel. N.
14. Statliga utställningsgarantier. En översyn. Ku.
15. Sanktionsavgifter för andra aktörer på fiskets område än yrkesfiskare. N.
16. Avlägsnande av vrak. Ju.
17. Avskaffande av den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen. S.
18. Patientörklighet inom EES – vissa kompletterande förslag. S.
19. Det kommunala vårdnadsbidraget avskaffas. S.
20. Kostnadsansvar för smittskyddsläkemedel. S.
21. Offentliggörande av uppgifter om ekologiska aktörer. N.
22. Barnombudsmannens anmälningskyldighet. S.

Departementsserien 2015

Systematisk förteckning

Finansdepartementet

Värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument. [2]

Justitiedepartementet

Gäldenärens möjligheter att överklaga utmätningsbeslut. [1]

Brottmålsprocessen – en konsekvensanalys. [4]

Uppbörd av böter. [5]

Rätten till försvarare, m.m. [7]

Missbruk av svenska pass.

Omfattning och åtgärdsförslag. [12]

Avlägsnande av vrak. [16]

Kulturdepartementet

Återlämnande av olagligt utförda kulturföremål. [10]

Statliga utställningsgarantier.

En översyn. [14]

Näringsdepartementet

Res lätt med biljett. [11]

Ändringar i lagen om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel. [13]

Sanktionsavgifter för andra aktörer på fiskets område än yrkesfiskare. [15]

Offentliggörande av uppgifter om ekologiska aktörer. [21]

Socialdepartementet

Trossamfundens sociala insatser.

En preliminär undersökning. [3]

En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna. [6]

Ytterligare en månad inom föräldrapenningen reserveras för vardera föräldern. [8]

Ett reformerat bilstöd. [9]

Avskaffande av den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen. [17]

Patienttrörlighet inom EES – vissa kompletterande förslag. [18]

Det kommunala vårdnadsbidraget avskaffas. [19]

Kostnadsansvar för smittskyddsläkemedel. [20]

Barnombudsmannens anmälnings- skyldighet. [22]